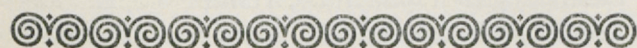

noka futott — a szabadság elől. Rengeteg mélyén, vizmosások és hegyszakadékokon át bújdosott s míg túske tépte és tövis vérezte a lábát s még jobban rajongó szívét, a háta mögött egyre, szakadatlanul zengett az üldözők dala kifartó lelkesedéssel: Allons enfants de la patrie!... A francia földről, a saját hazája földjéről a maga dalával üldözték ki.

Vajjon minket is a magunk nyelvén, a magunk dalával, annak a szabadságnak a nevében, amiért mi szenvedtünk, éltünk és haltunk, üzenek ki ősi földünkről, vagy gyilkolnak majd meg? Nem hisszük. A végzet sokszor brutális, de sohase lehet aljas. Mi a nemzeti élet, a magyar igazság jogában, a magyar faj rendeltetésében hiszünk s bizunk a magyarság életerejében, hogy az a mai sokszoros válságból is diadalmasan fog kibontakozni.

Ha pedig nem... Akkor is érdemes szépen és fönségesen elbukni — a magyarságért.

Élő falak.

Irla: Sziny Lajos.

Úgy érzem, hogy élnek a falak
 És rám merednek esténként csodálón.
 Apró szobámban minden hallgatag,
 A szürkületben újhódásom' várom.
 Várom, ha egyszer visszafér a múlt,
 Ó, hátha újra minden jóra fordul!
 Vigság, öröm... jaj, rég a bűba fült,
 Diszes vagyok ma száz bánat csokortul.

Csodál a négy fal éjszakákon át
 És bámulókra süt rájuk a reggel,
 Eltűnteti a szenvedés nyomát
 Behinti arcomat sugársereggel.
 A fény előnti sápadt ablakom,
 Érzem a négy falról szavak peregnék;
 Amíg beszédüket megsiratom
 Csókot vet kint a nap a fellegeknek.

Élnek, tudom, hogy élnek e falak
 És élek én, ki élni vélem őket.
 Ó emberek, az élet elszakad
 Szánjátok, míg lehet, a szenvedőket.
 Tőlem sok élő szánalmat kapott,
 Most jaj, falakra nézek szánalommal.
 Ó bánatom, ha e négy fal halott
 Testvér vagyok akkor e négy halottal?

Csulej Anca.

Irla: Halmi Bódog.

Egy máramarosi ruthén faluban született Csulej Anca, a Fedor leánya olyan szegény sorban, amelyet csak az érthet meg, akit a végzete már elvezetett arra a vidékre, ahol nincs búzatermő televény fekete föld és nem ad a napsugár annyi meleget, hogy arany-szinű bortermő szőlők szegélyezhetnék az utakat. Néhol a hegyoldalon még csak kikerékít a munkás emberkéz és a sok gondos remegő buzgóság alma és szilva termő lankákat, de a szegény tufajozó rusznákoknak az a ösztövére kis parcellájukon legfeljebb holmi gyér tengeri és pár vékára való krumpli terem. A férfiaknak hát nincs sok keresni valójuk a ház körül a faluban, azt a pár lépésnyi „szegénységet” ami a belsőségüket körülveszi, elgondozza az asszony nép, a férfi mikor a dermesztő téli hónapok elmúltak munkába megy a nagy őserdőbe, amelyeknek komor romantikáját az új adók lassanként nagy fejsze csapásokkal rombolják szét. A vállalkozás birókba vette az erdőt, a vasutak és a gyárak mohó éhséggel követelik a fát és a tőke hatalmas erővel veszi bérbe a munkatér, amelynek erejétől megritkul a rengeteg és kitermelődik, kopasszá, sutává lesz. A fáóriásokat egymás után sujtotta le a csákány és az erdők királyait fűrész gyárak hatalmas raktárai fogadják be. Csulej Anca apja a Fedor épügy, mint Lipcsepolyána többi parasztja az esztendő legnagyobb részét az erdőben meg a vizen töltötte. A kitermelt fákat tufajokba rakva eresztették neki a Tiszának és szállították Szolnokra vagy Szegedre és hosszú hónapokon keresztül éltek a családok Lipcsemezőn parancsoló férfi ember nélkül. A ruthén fehérség pedig nem lehet meg parancsoló nélkül, az egész fajta csupa alázat, imádságai, zsoltárai elgyengült siránkozó könnyörgések, ellágyult szláv érzelmesség vonja könnyes fátolba a lelküket és engednek a követelődző szónak, kiváltképpen ha ölelkezésre hív.

Csulej Anca magas felt vállú, duzzadó keblű asszony volt már tizenhat éves korában is, az erős tavaszi levegő megedzette a testét és

a sok napszámos munka nem bírta letörni a dereka délceg hajlását, virult és a kék szemének szelid, gyermekes tekintete, szőke hajának aranyos fénye, hamvas piros arcának gödröcskéi korán reáterelték az éhes férfi vágyát.

Csulej Anca megszokta az engedelmisséget, a férfi parancs érdes rideg hangja az ő buta félénk lelkét annyira megrendítette, hogy nem is gondolt a menekülésre mikor a főerdész húsz éves legényfia egy forró juliusi estén oda parancsolta az erdőszlak melletti kis fenyesbe, ahol brutális kamasz szorítással rabolta el tőle leányosságát az úrfi. Nem volt az első nászában semmi meleg, csókos ígéret, nem mondták Csulej Ancának, hogy szép, ragyogó, simogató lány vallomások nem fonták körül, de egy erős, vad férfi kar szorította magához és a juliusi estnek párást árasztó lehe és egy nálánál felsőségesebb férfi vágya döntötte le az anyaföldre és tette asszonyá. Gyerek nem lett és Csulej Anca a durva, de tüzes fiatal ölelések után, amelyek ezután következtek, szépen virult és fejlődött tovább. Érzések, szeretet nem zavarták meg ezt a szép, buta életet, amelynek nem volt más tartalma mint a napi kényszer munka és az alkonyok tüzes ösztöni lihegő csókja. A Csulej Anca kék szemének üde fényét nem törte meg a falu melletti erdők sűrűjében, vagy az állati kipárolgástól telített istállók zugaiban kapkodva gyorsan eltöltött szerelmek és mialatt még egész teste tüzelt a férfi durva szorításaitól, vad mámorától, arra gondolt, hogy mikor jön el az igazi ember érte, aki nem egy félórára kéri, hanem az egész életre. Férfihez menni ez volt a Csulej Anca ábrándja, asszonyává lenni egy kis viskónak, pár parcella földnek, dolgozni reggeltől napestig, de nem napszámra, hanem a maga gazdasága számára.

Nem volt ez olyan bolond ábrándozás mint a városi nagykörutak cifra, festett, tévedt leányainak sóhajása, mert abban a máramarosi ruthén faluban, ahol Csulej Anca élt, csaknem mind olyan férfi szóra engedelmes lányok laktak és a nép lelkébe íródott az a sajátos erkölcsi törvény, hogy asszonyosorba töltött három tiszta esztendő visszaadja a becsületet, az ártatlanságot. Szabadon éltek itt a

lányok, nem kötötte őket szerződés, de mikor asszonyosorba kerültek mintha nagyvérűségük minden forrongása egyszerre lecsendesült volna, hűséges rabszolgái lettek a gazdájuknak és egy pár év múlva rendesre, csendesre váltak, csunyák lettek elgyötörtek, amint azt a becsület kívánja.

Csulej Anca mikorra a huszadik évét elérte, talált is egy legényre, aki komolyan hajlott hozzá, nem hívta éjszakai találkozásra, nem ölelgette magához erős dűrva kezével. Marisinec Vaszily komoly, terhes vizen járó munkában kifáradt harmincéves legény volt, kicsiny, tömzsi fajta, barázdás homlokú szomorú ember, nem járt korcsmába, duhaj ivásra, nőtás kedve ritkán volt, csak a templomban énekelte a bús, sirással teli zsoltárokat, amiket a pán pap olyan szépen olvasott a könyvből.

Vaszilynak megtetszett Csulej Anca, úgy gondolta, hogy ez a dolgos fehérnép, aki ekkor a falu legmódosabb gazdájához, Chemisinec Ivánhoz járt napszámba, rendbe hozza az ő szegény kis háza táját, nem hagyja veszendőbe menni a kaszálót meg azt a kis gyümölcsöst, ami parlagon hever, mióta a bukovinai fűrészhez szegődött, ahol az évnek hét hónapján keresztül tart a munka. Anca erős kifarító munkás volt, alázatos természetű, feleségnek való és Marisinec Vaszily, aki szép pénzt takarítva meg a fűrésznél, hazajött pihenőre és újra építette a házát, szívesen beszélgetett el a lánnyal este, mikor ez agyonizzadva üldögélt a Chemisinec Iván tanyájának tágas pitvarában.

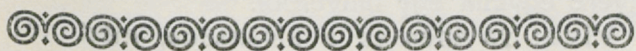
Csulej Anca boldog volt, tele reménnyel, hittel, hiába szólíttatták csufondáros vagy hizelgő szóval a falubeli legények, ő csak a Vaszilyra várt, aki nem ismerte a tréfát a bolondoskodást, nem járt vasárnap cifra ünnepelőbe, de becsületes, jámbor, komoly szándékú imádságos ember volt.

Egyik napon Chemisinec Iván kora reggel mikor felkelt feltörve találta az éléskamráját és négy hatalmas oldal szalonna, két zsák tengeri meg egy pár jól füstölt oldalas hiányzott belőle. A gazda jelentette az esetet a csendőrségnél és az őrsvezető azonnal megjelent a házban és vallatóra fogta a belső cselédeket, akik remegve feleltek a kérdé-

sekre, majd Csulej Ancára került a sor mint rendes napszámos lányra, aki azon az éjszakán mikor az eset történt szintén a fanyán aludt a belső cselédekkel együtt. Csulej Anca, akihez még férfi ilyen kérdést nem intézett, mint a szigorú őrsvezető úr, egészen fehérre vált a félelemtől, mikor a szuronyos puskás csendőr követelte tőle, hogy beszéljen a lopásról, ő szinte megkövülten állott ott és nem tudott egy szót sem felelni, csak azt nyögte ki: Ja nejem zlogyi pán, nem vagyok tolvaj. A többi cselédek is vallottak valamit rá és így történt, hogy egy vasárnap reggel csendőrök között haladt végig Lipcsepolyána faluján Csulej Anca.

A templom előtt nagy csoportban verődött össze a falu népe, ott voltak mind a hajadon lányok, a legények és ott volt Marisinec Vaszily és beszéltek, suttogtak és csúfolták a leányt, aki elvesztette a becsületét.

Nem volt többé senki sem mellette, elfordult tőle az egész falu, mert bűnbe esett, gyalázatba. Hiába is nem bizonyosodott rá semmi Csulej Anca számára, nem maradt más menedék mint a nagyág vize, amely a huszti partokat nyaldossa erős rohanásban, amely harmadnap kivetette magából... Mert a ruthén faluban is kényesek az emberek a becsületre.

Szonet utoljára.

Írta: Szabó István.

Piros szívem, még lángoló rubintvár,
Lobogj, dobogj erősen és vadul,
Egy lány hideg szíve tán lánggra gyúl
S gyémántjaiból végre rád is hint már.

Csak még egyszer mufasd meg, mily meleg vagy,
Mimeld a vérparáztól izzó kaflant,
Hazudd a lángtengert, az olthatatlant,
Csak egyszer, míg vér folyócskád be nem fagy.

Lobbanj még egy rémes utolsót,
Szívéről tán lepattan a varázs,
Ha nem, hamvadjon el a vérparázs.

Haljon ki benned minden dobogó dal,
Omoldj össze feketült lobogóval
S korhadj el megtöltvén egy rossz koporsót.

Vica.

Írta: Sütő István.

ELSŐ JELENET.

(Parasztház konyhája. A konyhán téglakemence, ennek közepén nyitott tűzhely. A tűzhely fölött háromágú vaslábon kisebb fajta bogrács van. A bogrács alatt paffog a tűz. A tűzhelyre rákönyököl egy menyecske és belebámul a tűzbe. A konyháról kilátni az udvarra. A tűz rávilágít az udvaron egy almafára. A szomszédasszony hangja hallatszik, de maga még nem látható, mer nem ért a konyhaajtóhoz.)

„Nem láttatok itt egy kese malacot?”

(Az asszony alakja föltűnik a konyhaajtóban.)

„Te vagy az Vica? Jó estét.”

Vica (főlegyen esedik a tűzhelyről): Jó estét. Malacot keres?

Szomszédasszony: Azt, gyereken, a szoktatós malacunkat, az ártányt. Egészen kese-szinű, csak farktőben volt rajta egy fekete folt, meg az egyik füle volt lecsufázva, a multkor harapta le a csősz kutyája, hogy az Isten pusztítsa el.

Vica: Nem láttam.

Szomszédasszony: Mit csinálsz?

Vica: Vacsorát készítek.

Szomszédasszony: Mi jó lesz?

Vica: Gulyás. Az uram igen szereti.

Szomszédasszony: Jó is az Vica, különösen ha az ember jóllakhatik belőle.

Vica: Tudja édes néném, elegendőt kell belőle főzni.

Szomszédasszony: Milyen piros az orcád!

Vica: A tűztől.

Szomszédasszony: Olyan vagy, mint a kinyílt rózsa.

Vica (egy kis kacérsággal): Annál jobban köllök az uramnak.

Szomszédasszony: Jaj, de helyes is vagy szentem! Hát aztán szeret az urad?

Vica: Ha nem szeretne, nem vett volna el.

Szomszédasszony: Milyen jól is jártál Vica. Ilyen fiatalon a magad asszonya lettél. Megvan a nagy gazdaság, az a sok szép állat, majorság, aztán se ipad, se napad.